

**ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**
Кафедра публічного управління і адміністрування

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ 6

з навчальної дисципліни «Правознавство»

за темою –

ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Херсон - 2021

ЛЕКЦІЯ 6. ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

ПЛАН

1. Адміністративне право та його особливості.
2. Адміністративні правопорушення.
3. Адміністративна відповідальність.

1. Адміністративне право та його особливості.

Адміністративне право - самостійна галузь правової системи України, яка регулює суспільні відносини, що виникають у сфері державного регулювання і контролю, з приводу здійснення органами державного управління управлінських функцій, у сфері економіки, соціально-культурного будівництва, адміністративно-політичного устрою.

Поняття адміністративне походить від слова «адміністрація» (латинською мовою — управління). Тому адміністративне право інколи називають правом управління. Норми адміністративного права забезпечують реалізацію соціально-економічних і політичних прав громадян, зафіксованих у Конституції (наприклад, норми адміністративного права визначають порядок прийому у вузи). Адміністративне право регулює суспільні відносини в сфері управління народним господарством, освітою, охороною здоров'я, наукою, культурою і т. д.

Адміністративно-правові відносини діляться на 3 основні групи:

- 1) відносини між органами державного управління і державними підприємствами;
- 2) між органами державного управління і суспільними організаціями;
- 3) між органами державного управління і громадянами

Особливість адміністративних правовідносин в тому, що однією з сторін в них завжди виступає орган державного управління

Адміністративне право закріплює правові і організаційні форми участі громадян в управлінні державою, встановлює посадові правила поведінки як для компетентних органів і посадовців, так і для пересічних громадян.

Через норми адміністративного права держава в особі його уповноважених органів проводить в життя найважливіші організаційні заходи економічного і соціально-культурного характеру для задоволення суспільних потреб і забезпечення нормальних умов життя своїх громадян.

Отже, предмет адміністративного права фактично складають управлінські суспільні відносини і контроль.

Адміністративно-правове регулювання цих різноманітних управлінських суспільних відносин здійснюється за допомогою наступних методів:

- **розпорядження** - покладання прямого юридичного обов'язку вчинити ту або іншу дію в умовах, передбачених правовою нормою (потрібно

- поступати саме так, а не інакше);
- **заборона** - покладання прямого юридичного обов'язку не здійснювати ту або іншу дія в умовах, передбачених правовою нормою;
- **дозвіл** - юридичний дозвіл здійснювати в умовах, передбачених правовою нормою ті або інші дії на свій розсуд.
- **метод переконання** – це система виховних, роз'яснювальних та заохочувальних заходів, спрямованих на формування у громадян розуміння необхідності чіткого виконання владних приписів.
- **метод примусу** – це психологічний, фізичний або матеріальний вплив на певні особи з метою змусити їх виконувати владні приписи.

Немає жодної сфери державного та суспільного життя, яку б обходили питання адміністративно-правового регулювання.

Норми адміністративного права регулюють діяльність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, державних та недержавних підприємств, установ, організацій. Вплив цих норм відчують на собі й конкретні особи, адже існує чимало правил, якими визначається їхня поведінка. Це правила дорожнього руху, водокористування, пожежної безпеки тощо

Крім того, норми адміністративного права регулюють відносини, що склалися під впливом інших галузей права. Проте хоч би в якій сфері вони виникали і хоч би хто в них вступав, це завжди відносини між керівниками та керованими. Вони ґрунтуються на підпорядкуванні однієї сторони іншій і мають такі особливості.

Систему джерел адміністративного права складають:

- Конституція України;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- Закони України “Про об'єднання громадян”, “Про державну службу”, “Про місцеве самоврядування в Україні” та ін.;
- Постанови Верховної ради України;
- Укази і розпорядження Президента України;
- Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України;
- Нормативні акти виконавчих органів влади та органів місцевого самоврядування.

Адміністративно-правові відносини можна визначити як відносини:

- між вищими і підпорядкованими їм органами державного управління;
- між органами державного управління і відомчими державними підприємствами, установами і організаціями;
- між органами державного управління і недержавними підприємствами, організаціями;
- між органами державного управління і громадянами.

Загальна характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення

Кодекс України про адміністративні правопорушення затверджений 7.12.1984 р., введений в дію з 1.06.1985р.; охоплює 5 розділів, 33 глави, 330 статей.

Основні завдання Кодексу України про адміністративні правопорушення:

- 1) охорона суспільно-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб;
- 2) охорона суспільного (конституційного) ладу України;
- 3) охорона всіх форм власності;
- 4) охорона встановленого порядку управління, державного і громадського порядку;
- 5) зміцнення законності;
- 6) запобігання протиправним діям;
- 7) виховання громадян нашої держави у дусі точного і неухильного додержання

Конституції та законів України, поваги до прав, честі і гідності громадян інших держав, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

Суспільні відносини, що склалися в Україні за час її незалежності потребують прийняття нового адміністративного кодексу.

Особливості адміністративно-правових відносин:

- нерівність сторін - одна із сторін завжди має юридично владні повноваження по відношенню до іншої сторони;

- можуть виникати за ініціативою будь-якої із сторін - органу управління, громадянина і т.п. Причому згода другої сторони не є обов'язковою умовою виникнення правовідносин. Вони можуть виникати всупереч бажанню однієї із сторін;

- адміністративно-правові суперечки вирішуються, як правило, в адміністративному порядку, тобто шляхом безпосереднього юридично владного і одностороннього розпорядження повноважного органу управління або посадовця;

- за порушення вимог адміністративно-правових норм сторони несуть відповідальність не один перед одним, а перед державою.

Залежно від характеру юридичного зв'язку між сторонами можна виділити *вертикальні* і *горизонтальні* адміністративно-правові відносини.

Вертикальні - полягають в тому, що у однієї сторони є владні повноваження, яких немає у іншої сторони (вищестоящі і нижчестоячі органи управління, між організаційно несупідрядними органами управління і т.д.). Основна ознака таких правовідносин - наявність повноважень по здійсненню односторонніх владних дій у однієї із сторін по відношенню до іншого учасника цих відносин.

Горизонтальні - такі, в яких сторони юридично рівноправні. Цей

принцип властивий відносинам, які складаються між громадянином і органом управління (посадовцем), наприклад, оформлення на роботу, поведження із заявою і т.д.

2. Адміністративні правопорушення.

Адміністративне правопорушення (провина) - протиправна, винна (умисна або необережна) дія або бездіяльність, що робить замах на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління, за які законодавством передбачена адміністративна відповідальність.

Адміністративна провина як вид правопорушення відрізняється від злочину по ступеню суспільної небезпеки діяння.

Його слід відрізнити і від такого правопорушення, як дисциплінарна провина, яка пов'язана з трудовою або службовою дисципліною працівників, за який законодавством передбачена відповідальність в дисциплінарному порядку.

Юридичними ознаками адміністративної провини є:

а) протиправність, що виражається в забороні адміністративним законодавством передбачених законом діянь;

б) винність, тобто здійснення протиправного діяння умисно або необережно;

в) суспільна шкідливість - виражається в посяганні (спричиненні шкоди, або створенні загрози його спричинення) на суспільні відносини, що охороняються обов'язковими правилами, що містять відповідні заборони;

г) адміністративна відповідальність - застосування за адміністративне правопорушення встановлених законодавством заходів відповідальності, тобто відповідних адміністративних стягнень.

Склад адміністративної провини включає:

1) Об'єкт - суспільні відносини, що охороняються адміністративним правом;

2) Суб'єкт - особа, що досягла 16-річного віку, осудне;

3) Об'єктивну сторону - сукупність передбачених законом ознак, що характеризують зовнішні прояви провини - місце, час, спосіб і обстановку, що характеризує провину, і саму дію або бездіяльність;

4) Суб'єктивну сторону - сукупність ознак, що характеризують психічне відношення особи до скоєного (вина, мета, мотиви здійснення провини).

Реальне діяння тільки тоді вважається провинною, коли воно містить всі без виключення елементи, названі законом, оскільки відсутність хоча б одного з них означає відсутність складу в цілому.

Основні види адміністративних правопорушень :

- замах на права громадян і здоров'я населення
- порушення виборчих прав громадян

- у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'ятників історії і культури
- у сфері промисловості, будівництва
- у сфері використання електричної і теплової енергії.
- порушення ветеринарно-санітарних правил
- на транспорті, в області дорожнього господарства і зв'язку
- у сфері житлових прав громадян, житлово-комунального господарства і впорядкування.
- у сфері торгівлі, фінансів і кустарно-ремісничих промислів.
- у сфері громадського порядку і суспільної безпеки
- у сфері стандартизації, якості продукції і метрології
- щодо питань власності.

Об'єктом адміністративної провини може бути встановлений порядок управління

Оскільки адміністративне право носить комплексний характер, адміністративна відповідальність передбачена нормами інших галузей права: фінансового, земельного, екологічного і ін. На жаль, сьогодні відсутній кодифікуючий перелік всіх адміністративних правопорушень, що створює певні труднощі в правозастосовчій діяльності.

Перелік видів адміністративних проступків містить Особлива частина кодексу про адміністративні правопорушення.

До них належать:

- гл.5* В галузі охорони праці і здоров'я населення;
- гл.6* Посягання на власність;
- гл.7* В галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури;
- гл.8* В промисловості, будівництві та в галузі використання електричної і теплової енергії;
- гл.9* У сільському господарстві; порушення ветеринарно-санітарних правил;
- гл.10* На транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку;
- гл.11* В галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою;
- гл.12* В галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності;
- гл.13* В галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації;
- гл.14* Посягання на громадський порядок і громадську безпеку;
- гл.15* Посягання на встановлений порядок управління.

Адміністративне правопорушення переростає у злочин, якщо:

- 1) адміністративний проступок набув ознак складу злочину;
- 2) адміністративне правопорушення вчинене вдруге.

3. Адміністративна відповідальність.

Адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності громадян і посадових осіб, що полягає у застосуванні до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, заходів державного примусу.

Адміністративній відповідальності підлягають:

- особи, які досягли 16-річного віку* (застосовуються заходи впливу);
- посадові особи* (несуть відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку, управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких призводить до їх посадових обов'язків;
- військовослужбовці, а також особи рядового і начальницького складів органів внутрішніх справ* (несуть відповідальність за адміністративні правопорушення відповідно до дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну. До цих осіб не може бути застосовано штраф, виправні роботи і адміністративний арешт;
- іноземні громадяни і особи без громадянства* (підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України.

Не підлягають адміністративній відповідальності особи, які діяли:

- у стані крайньої необхідності;
- у стані необхідної оборони;
- у стані неосудності.

До підстав адміністративної відповідальності належать:

- 1) склад адміністративного правопорушення;
- 2) наявність актів адміністративного законодавства;
- 3) набрання чинності актом застосування норм адміністративного права (наприклад, прийняття судом постанови в адміністративній справі).

До органів адміністративної юрисдикції належать:

- адміністративні суди;
- органи внутрішніх справ;
- транспорту;
- рибоохорони;
- лісового господарства;
- адміністративні комісії місцевих державних адміністрацій;
- виконавчі комітети селищних і сільських рад.

Види адміністративних стягнень

Адміністративне стягнення – необхідний правовий наслідок порушення (невиконання) адміністративних заборон, що полягає в осуді поведінки порушника і обмеженні його особистих благ, матеріальних та інших правових інтересів, в чому виражається оцінка вчиненого діяння.

За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись

такі адміністративні стягнення:

- *попередження* – письмове офіційне застереження громадянина про скоєне ним правопорушення. Постанова виконується органом (посадовою особою), який її виніс, шляхом оголошення постанови порушнику;
- *штраф* – це грошове стягнення на користь держави, що накладається судом згідно із чинним законодавством. розмір штрафу встановлюється залежно від тяжкості вчиненого правопорушення з врахуванням майнового стану винного. Штраф має бути сплачений порушником не пізніше, як через 15 днів з дня вручення йому постанови про накладання штрафу, а в разі оскарження або опротестування такої постанови – не пізніше, як через 15 днів із дня повідомлення про залишення скарги або протесту без змін.

У разі несплати порушником штрафу у строк, постанова про накладення штрафу надсилається для відрахування суми штрафу в примусовому порядку з його заробітної плати чи іншого заробітку, пенсії або стипендії.

У разі відсутності самостійного заробітку осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють.

При стягненні штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення порушникові видається квитанція встановленого зразка, яка є документом суворої фінансової звітності.

- *Оплатне вилучення предмета* (предмет, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення вилучається у правопорушника, а йому повертається матеріальна компенсація).
- *Конфіскація предмета, або грошей* (конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення).
- *Позбавлення спеціального права* – позбавлення спеціального права, наданого конкретному громадянину (право керування транспортними засобами, права полювання), застосовується на строк до 3-х років за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом.
- *Виправні роботи* – застосовуються на строк до 2-х місяців з відбуванням їх за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і з відрахуванням до 20 % її заробітку в дохід держави. Виправні роботи призначаються районним (міським) судом (суддею).
- *Арешт* – застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних правопорушень на строк до 15 діб. Призначається районним (міським) судом (суддею), виконуються негайно після винесення постанови.

Адміністративний арешт (не застосовується до вагітних жінок, жінок, які мають дітей віком до 12 років, до осіб, які не досягли 18 років, до інвалідів I і II груп).

Адміністративна відповідальність неповнолітніх.

Щодо неповнолітніх, які вчинили адміністративне правопорушення, можуть застосовуватися *заходи адміністративного впливу*, а саме:

- зобов'язання публічно, або в іншій формі, попросити вибачення у потерпілого;
- застереження;
- догана, або сувора догана;
- передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання;
- в ряді випадків неповнолітні від 16 до 18 років підлягають адміністративній відповідальності на загальних засадах.

Законом передбачені також *заходи адміністративного примусу*, а саме:

- попереджувальні (перевірка документів, заборона випуску на лінію несправного автотранспорту);
- заходи адміністративного припинення (затримання правопорушника, огляд і вилучення речей);
- примусове лікування;
- безпосередній фізичний вплив (застосування спеціальних засобів, зброї);
- заходи адміністративного стягнення.

Органи (службові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення:

- адміністративні комісії при виконавських комітетах, районних, міських, районних в містах рад, які розглядають всі справи про адміністративні правопорушення, за винятком тих, які відносяться до компетенції інших органів;
- виконавчі комітети сільських і селищних рад;
- районні (міські) суди (судді);
- органи внутрішніх справ, органи державних інспекцій і інші уповноважені органи, які розглядають справи, віднесені до їх компетенції законодавством. Так, органи внутрішніх справ розглядають справи про порушення громадського порядку, прикордонного режиму і інші.

Таким чином, до колегіальних органів, що мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення, відносяться: адміністративні комісії, виконкоми селищних, сільських рад і інші. До осіб, які мають право розглядати ці справи одноосібно, відносяться: судді, начальники або заступники начальників відділу внутрішніх справ, державтоінспектор, ревізори потягів, начальники митниць, райвійськкоми, головні санітарні лікарі, правові інспектори праці і інші.

Підставою для застосування по справі є протокол про адміністративне правопорушення, який складається уповноваженим посадовцем. Протокол не

складається у тому випадку, коли, наприклад, стягується штраф на місці і правопорушник цьому не заперечує (за безбілетний проїзд, порушення правил дорожнього руху і ін.).

Для належного забезпечення виробництва в справах про адміністративні правопорушення в необхідних випадках здійснюються процесуальні заходи, метою яких є припинення адміністративної провини, встановлення особи, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи. До таких заходів відносять: адміністративне затримання особи; особистий огляд; огляд речей і вилучення речей і документів.

Адміністративне затримання одночасно є і мірою припинення правопорушення, воно оформляється складанням відповідного протоколу. На прохання особи про його місцезнаходження оповіщаються родичі, адміністрація по місцю роботи або навчання. Повідомлення про затримання неповнолітнього його батькам або особам, які їх замінюють, є обов'язковим. Для адміністративного затримання передбачені відповідні **терміни**. Звичайно вони **не повинні перевищувати 3-х годин**.

За дрібне хуліганство, злісну непокору законній вимозі або розпорядженню працівника поліції, військовослужбовця і інше, публічні заклики до невиконання вимог працівника поліції, правопорушник може бути затриманий до розгляду справи судом або керівником органу внутрішніх справ. Крім того, можуть бути затримані до початку розгляду справи суддею особи, які порушили порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій або проявили неповагу до суду, або торгували з рук в не встановлених місцях.

Адміністративне затримання мають право здійснювати працівники органів внутрішніх справ, прикордонники, посадовці воєнізованої охорони і військові автоінспекції.

Особистий огляд може проводитися уповноваженими на те посадовцями органів внутрішніх справ, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митних установ і прикордонних військ, природоохоронних органів у присутності двох понять. Всі учасники огляду повинні бути тієї ж статі, що і затриманий.

Огляд речей може проводитися уповноваженими на те посадовцями відповідних органів про, що складається протокол або про це робиться відповідний запис в протоколі про адмінпорушення або затримання.

Вилучення речей і документів, які є засобом або безпосереднім об'єктом правопорушення, здійснюється посадовцями органів, які проводять затримання або огляд. Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи. Залежно від результатів його розгляду, можливі такі рішення: вилучені речі і документи конфіскуються, повертаються власнику або знищуються, у разі відшкодувального вилучення речей реалізуються. *За загальними правилами адміністративне стягнення може бути накладено не*

пізніше за 2 місяці з дня здійснення правопорушення.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито.

Ухвала по справі оповістила відразу після закінчення розгляду останнього. Його копія протягом 3-х днів видається або висилається особі, відносно якої винесена ухвала.

Ухвала по справі про адмінпорушення може бути оскаржене особою, відносно якої воно було винесено, а також потерпілим.

Скарга подається протягом 10-ти днів з дня винесення ухвали по адміністративній справі.

Ухвала по справі про адмінпорушення і рішення за скаргою можуть бути опротестовані прокурором.

Встановлений наступний порядок виконання ухвали про накладення адміністративного стягнення: штраф повинен бути сплачений порушником не пізніше за 15-ть днів з дня вручення ухвали про його призначення. Ухвала про оплатне вилучення предмету, про конфіскацію, про позбавлення спеціальних прав, про виправні роботи, виконуються уповноваженими на це органами в порядку, встановленому законодавством. Ухвала про адміністративний арешт виконується органами внутрішніх справ.

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Дайте визначення поняття „адміністративне право” та його джерела
2. Охарактеризуйте методи державного управління
3. Дайте визначення адміністративного правопорушення, його ознаки та склад
4. Назвіть види адміністративних правопорушень
5. Які ви знаєте види адміністративних стягнень?
6. Які органи уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Допишіть. Адміністративне право – це
2. Дайте визначення поняття: Адміністративне правопорушення – це...
3. Не є адміністративним правопорушення дія, вчинена у стані:
 - а) крайньої необхідності;
 - б) необхідної оборони;
 - в) казусу;
 - г) уявної оброни
4. Ознакою адміністративного правопорушення є:
 - а) суспільна небезпека;
 - б) суспільна шкідливість;
 - в) вина;
 - г) немає правильної відповіді
5. Адміністративна відповідальність настає з:

- а) 14 років
 - б) 16 років
 - в) 18 років
 - г) 20 років
6. Видом адміністративних стягнень є:
- а) штраф;
 - б) попередження;
 - в)
 - г)
 - д)
 - е)
 - ж) арешт
7. Адміністративний арешт встановлюється строком до:
- а) 15 діб
 - б) 30 діб
 - в) 45 діб
 - г) до 3-х місяців
8. Адміністративний арешт не застосовується до:
- а) неповнолітніх;
 - б)
 - в)
 - г) жінок, які мають дітей до 12 років

Рекомендована література:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. Офіційний текст. К.: Юрінком. Інтер, 2001. - с. 3-55.
2. Адміністративне право України /За ред. Ю. П. Битяка. - Харків, Право, 2001 - с. 5-47.
3. Колпаков В. К. Адміністративне право України. Підручник. - К.: Юрінком Інтер, 2000 с. 499б.
4. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Заг. частина. Підручник. - К.: Юрінком Інтер, 2000. - 4-20.
5. Правознавство: Навч. посібник /За ред. В. Т. Гончаренко. - к.: Український інформаційно- правовий центр. - с. 458-512, с 534-554.
6. Правознавство: Навч. посібник /Т. В. Варфоломієва, В. П. Пастуков, В. Ф. Пеньківський, О. М. Пацан. - К.: Знання - Прес, 2001. - с. 308-321.
7. Правознавство: Підручник, За ред. В. В. Копейчикова. 7-е вид. - К.: Юрінком Інтер, 2003. - с. 622-649, с. 565-597.
8. Правознавство. Тести для перевірки знань./ С.І. Куксенко. - Черкаси, 2005. - с. 77-95.